



Regionalny Program Operacyjny
Województwa Dolnośląskiego
na lata 2014-2020

Stanowisko Pozarządowych Organizacji Ekologicznych



Polska Zielona Sieć

Wrocław - Kraków 2014





Góry Stołowe, skały piaskowcowe na zboczach Szczelinię Wielkiego - fot. MaKa

Celem stanowiska jest zapewnienie pełniejszej realizacji zasady zrównoważonego rozwoju w Regionalnym Programie Operacyjnym na lata 2014-2020. Stanowisko wypracowane zostało w oparciu o rekomendacje wypracowane podczas warsztatów dotyczących włączenia pozarządowych organizacji ekologicznych w proces programowania funduszy UE na poziomie regionalnym. Przy opracowaniu stanowiska wykorzystano również wyniki analizy dotyczącej Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 w aspekcie zrównoważonego rozwoju oraz zawarte w analizie rekomendacje na kolejny okres. Adresatem stanowiska jest odpowiedzialny za przygotowanie RPO Urząd Marszałkowski oraz inni partnerzy zaangażowani w proces programowania - ma ono posłużyć jako punkt wyjściowy do debaty dotyczącej wykorzystania RPO w latach 2014-2020 dla rzeczywistej realizacji zrównoważonego rozwoju regionu.

Koordynowany przez Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć proces włączania organizacji ekologicznych w programowanie RPO jest realizowany we wszystkich 16 województwach w ramach projektu „Fundusze Europejskie dla zrównoważonego rozwoju - partycypacja społeczna w programowaniu przyszłego okresu budżetowego po 2013” przy wsparciu Szwajcarii ze środków szwajcarskiego programu współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020

Stanowisko Pozarządowych Organizacji Ekologicznych

Organizacje pozarządowe, mając na uwadze trwające prace nad opracowaniem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020 (RPO WD), wyrażają swoje stanowisko na temat warunków ramowych, jakie stworzone zostać powinny dla wdrażania środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego w nowej perspektywie finansowej. Spełnienie warunków zarysowanych w niniejszym stanowisku zagwarantuje efektywne wykorzystanie funduszy UE na rzecz zrównoważonego rozwoju województwa, powodując że przedsięwzięcia wspierane w RPO WD będą wychodzić naprzeciw globalnym, regionalnym i lokalnym wyzwaniom środowiskowym, poprawiając jakość środowiska regionu, a tym samym jakość życia społeczeństwa. Wdrożenie opracowanych przez nas rekomendacji przyczyni się również do wzrostu transparentności i efektywności wydatkowania środków publicznych, w tym także w wymiarze środowiskowym.

Formułując nasze stanowisko bierzemy pod uwagę aktualne potrzeby i wyzwania związane z efektywnym korzystaniem z zasobów naturalnych, przeciwdziałaniem utracie różnorodności biologicznej i zmianom klimatu oraz adaptacją do tych zmian. Opieramy się na analizach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007-2013 w kluczowych środowiskowo obszarach, alokacji środków i sposobu wdrażania tego Programu, w tym w kontekście zasady zrównoważonego rozwoju. Odnosimy się również do dokumentów, które powstały w trakcie prac nad RPO WD.

Stanowisko nasze ma z założenia charakter postulatów dotyczących istotnych środowiskowo kwestii, które naszym zdaniem powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie zarówno w zapisach RPO WŚ, jak i w przygotowywanym w dalszej kolejności Szczegółowym Opisie Priorytetów, czy też w kryteriach wyboru projektów.

W kontekście prac nad RPO WD i jego późniejszymi uszczegółowieniami organizacje pozarządowe stwierdzają jak poniżej.

Zagadnienia ogólne i horyzontalne

1) Zrównoważony rozwój

Zapewnienie zrównoważonego rozwoju w RPO wymaga:

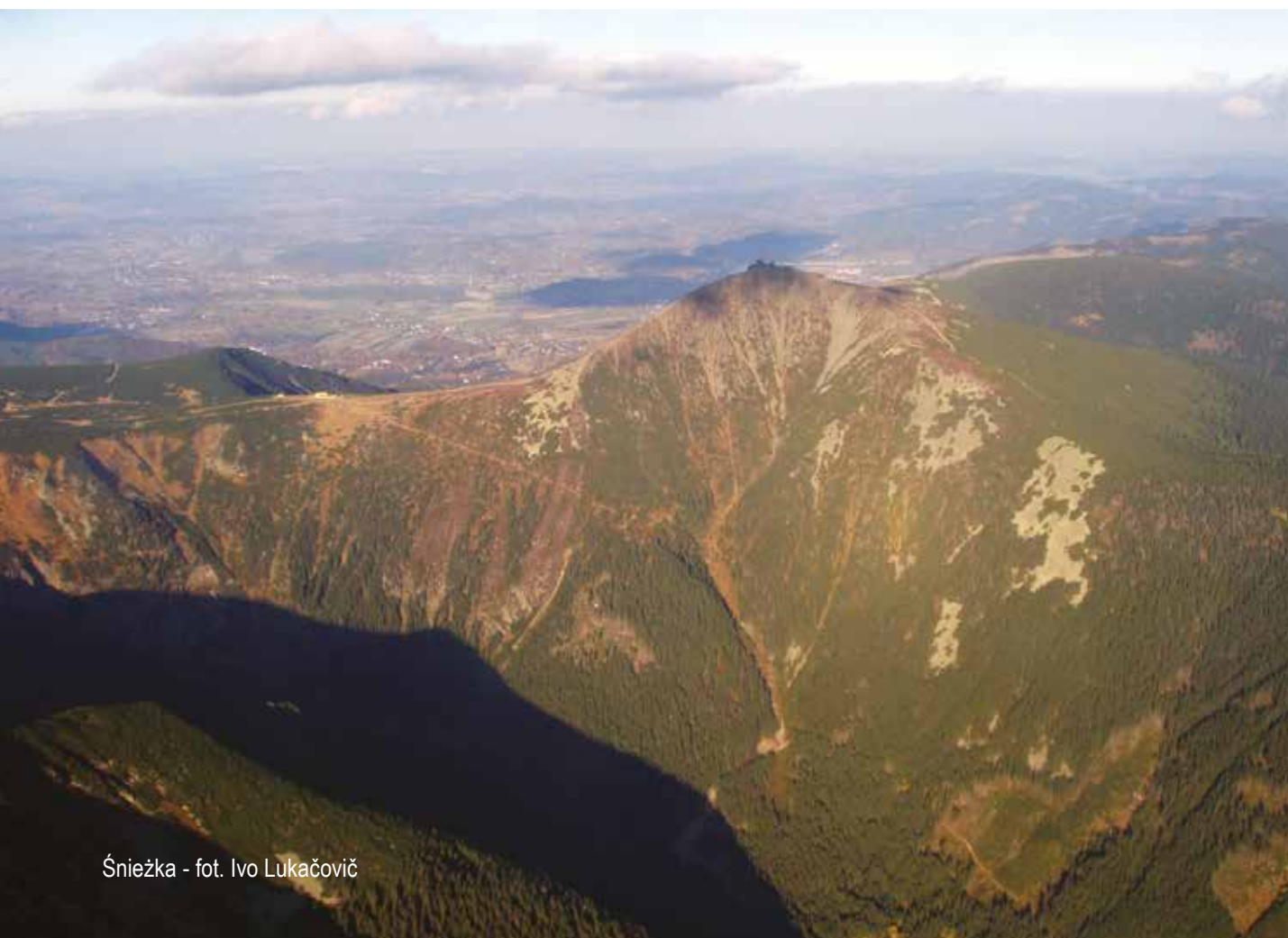
- wprowadzenia do wszystkich osi zapisu o przeciwdziałaniu utracie bioróżnorodności i zmianom klimatu oraz o innych prośrodowiskowych, ekoinnowacyjnych rozwiązaniach, w tym ekoedukacji,
- wprowadzenia kryteriów prośrodowiskowych we wszystkich osiach,
- wprowadzenia kryteriów formalnych (dopuszczających) dot. efektywnego wykorzystania zasobów naturalnych, w tym w szczególności efektywności energetycznej,
- wprowadzenia dla projektów infrastrukturalnych kryterium nie degradowania środowiska i cennych siedlisk przyrodniczych,
- zaplanowania adekwatnych do wyzwań środowiskowych alokacji środków na osie i działania, typy projektów i kategorie interwencji funduszy UE,
- zaprojektowania wskaźników produktu i rezultatu, w tym rezultatu strategicznego, mierzących faktyczne wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju na poziomie wszystkich osi priorytetowych, działań i poszczególnych przedsięwzięć,
- zbilansowania RPO i poszczególnych osi tak, by były co najmniej neutralne dla klimatu i bioróżnorodności.

Zasada zrównoważonego rozwoju jako zasada horyzontalna powinna być realizowana w całym RPO. Kwestie prośrodowiskowe, w tym dotyczące zapobiegania zmianom klimatu - zgodnie z celami prośrodowiskowymi strategii Europa 2020 - powinny być traktowane priorytetowo i horyzontalnie w każdej osi i działaniu RPO. Wprowadzenie zasady zrównoważonego rozwoju w RPO wymaga powiązania sfery deklaratywnej dokumentu z merytorycznymi zapisami RPO, w tym odnoszącymi się do inżynierii RPO i alokacji środków.

2) Wdrażanie Programu

Dla zapewnienia wyboru projektów w sposób efektywny uwzględniających aspekty środowiskowe niezbędne jest:

- uwzględnienie w systemie kryteriów oceny wszystkich projektów rozwiązań promujących zrównoważony rozwój i prośrodowiskowe rozwiązania - w tym np. preferencje dla działań ograniczających emisję zanieczyszczeń u źródła oraz projektów realizowanych zgodnie ze standardami „zielonych zamówień publicznych”,
- ograniczenie listy projektów kluczowych (wybieranych poza konkursami w wyniku decyzji politycznych) pod względem ich ilości i wielkości alokacji oraz określenie jasnych zasad ich wyboru, uwzględniających aspekty zrównoważonego rozwoju i rzeczywiste oddziaływanie regionalne (celowe byłoby również uwzględnienie na tej liście projektów dotyczących ochrony środowiska - w tym przyrody),
- zwiększenie obiektywności oceny merytorycznej projektów oraz zapewnienie możliwości pełniejszego skalowania oceny, a także ograniczenie subiektywności oceny strategicznej (w RPO WD 2007-2013 punkty przyznawane przez Zarząd Województwa na poziomie oceny strategicznej w praktyce decydowały o przyznaniu dofinansowania),
- powiązanie kryteriów oceny merytorycznej z celami poszczególnych działań i priorytetów oraz wskaźnikami rezultatów,
- przyjęcie dla celów i działań „środowiskowych” adekwatnych wskaźników, mierzących rzeczywiste rezultaty, a nie tylko podejmowane działania (istotne również dla działań przyrodniczych i edukacyjnych),
- włączenie organizacji ekologicznych oraz instytucji odpowiedzialnych za kwestie środowiskowe w proces monitorowania realizacji Programu, w tym zapewnienie udziału ich przedstawicieli w Komitecie Monitorującym,
- zachowanie, zapewniającego ograniczanie konfliktów ekologicznych, mechanizmu „konsultacji środowiskowych” z udziałem organizacji ekologicznych oraz instytucji odpowiedzialnych za ochronę przyrody - przy zapewnieniu odpowiedniej informacji zwrotnej dla uczestniczących w konsultacjach partnerów oraz wprowadzeniu mechanizmu weryfikacji informacji podawanych przez beneficjenta na potrzeby oceny wniosków o dofinansowanie.



Śnieżka - fot. Ivo Lukačovič

Wskazane jest także wprowadzenie mechanizmów zapewniających równomierne i zgodne z założeniami wydatkowanie środków (uwzględniające ilość i harmonogram konkursów, czas od złożenia wniosku do podpisania umowy itp.) dla wszystkich działań we wszystkich osiach priorytetowych. Rzetelne, zobiektywizowane i otwarte na zewnętrznych partnerów przeanalizowanie przyczyny zbyt wolnego wdrażania lub braku wdrażania działań w kontekście poszczególnych osi priorytetowych czy kategorii interwencji funduszy UE musi być podstawą do instytucjonalnych działań interwencyjnych, w tym m.in. do zmiany kryteriów wyboru projektów lub/i katalogu beneficjentów, zasad dofinansowania i kwalifikowalności wydatków, dodatkowej promocji konkursów, szkoleń dla beneficjentów. Rezygnacja z określonego typu projektów czy zmiany w zaplanowanych alokacjach wsparcia funduszy UE powinny być traktowane jako wyjście ostateczne.

Niezbędne jest aby zasada partnerstwa była realizowana nie tylko na etapie tworzenia Regionalnego Programu Operacyjnego, ale i w trakcie jego uszczegółowienia i realizacji. Szczególnie istotne jest pełne i czytelne informowanie opinii publicznej o RPO i jego wdrażaniu - w tym za pośrednictwem strony internetowej. Informacje powinny być publikowane systematycznie i uwzględniać m.in. kolejne wersje uszczegółowień Programu, ogłaszane konkursy, kryteria oceny projektów (ze zmianami w kryteriach wraz z uzasadnieniami), listy beneficjentów wyłonionych w poszczególnych konkursach wraz z krótkim opisem projektów, zmiany w alokacjach (wraz z uzasadnieniami), raporty ewaluacyjne. Wszystkie informacje przekazywane Komitetowi Monitorującemu powinny być publicznie dostępne, a proces monitorowania i ewaluacji realnie otwarty na głos społeczeństwa. Udział partnerów społecznych - jako członków Komitetu Monitorującego powinien być wzmocniony w ramach pomocy technicznej poprzez niezbędne wsparcie organizacyjne (uwzględniające koszty dojazdu na posiedzenia) i merytoryczne (w zakresie kosztów niezbędnych opinii ekspertów zewnętrznych).

Ewentualnym zmianom w Regionalnym Programie Operacyjnym (w tym w jego uszczegółowieniu) towarzyszyć powinna analiza skutków społecznych i środowiskowych, a zmianom podejmowanym w wyniku przeglądu śródkresowego – strategiczna ocena oddziaływania na środowisko. Zmiany te powinny być również konsultowane z partnerami społecznymi.

3) Dostępność środków dla organizacji ekologicznych

Dla zapewnienia rzeczywistej dostępności środków Regionalnego Programu Operacyjnego dla organizacji ekologicznych oraz ich równouprawnienia z innymi podmiotami konieczne jest:

- stworzenie systemowych mechanizmów uzupełnienia wkładu własnego ze środków regionalnych (np. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) - podobny mechanizm okresie 2007-2013 działał skutecznie na poziomie krajowym (gdzie współfinansowanie dla środków na działania ekologiczne w priorytecie V Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko zapewniał Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej),
- ograniczenie potrzeby przygotowania kosztownych studiów wykonalności (szczególnie w projektach z zakresu ochrony bioróżnorodności i ekoedukacji),
- uwzględnienie adekwatnych kosztów koordynacji, zapewniających rzeczywisty nadzór nad wykonywaniem zadań projektowych oraz osiągnięcie celów jakościowych. W okresie 2007 - 2013 dopuszczano w RPO WD koszty koordynacji na wyjątkowo niskim poziomie 1% kosztów kwalifikowanych - co organizacjom pozarządowym nie posiadającym, w przeciwieństwie np. do samorządów, stałej kadry w praktyce uniemożliwiało realizację projektów i pozbawiło NGO możliwości realizacji projektów w ramach RPO,
- zapewnienie realnych możliwości finansowania zaliczkowego, bez zbyt skomplikowanego systemu zabezpieczeń - przy wyborze form zabezpieczeń skorzystać można np. z rozwiązań stosowanych z powodzeniem w priorytecie V PIOŚ oraz w zarządzanym z poziomu europejskiego Programie LIFE,
- umożliwienie realizacji prośrodowiskowych projektów z zakresu współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej (w poprzednim okresie 2007-2013, pomimo wymienienia takich projektów wśród potencjalnie możliwych w Uszczegółowieniu RPO, nie było możliwości uzyskania na nie środków z powodu braku odpowiednich konkursów).

Doświadczenia z realizacji na Dolnym Śląsku Regionalnego Programu Operacyjnego (ocenione m.in. w *Analizie wdrażania funduszy UE w RPO WD 2007-2013 pod kątem realizacji zasady zrównoważonego rozwoju*) wskazują, że środki RPO były wyjątkowo trudne do wykorzystania przez organizacje pozarządowe. O trudności w pozyskiwaniu środków świadczy również wyjątkowo niska ilość organizacji pozarządowych wśród beneficjentów RPO WD. Analiza porównawcza korzystania organizacji ze środków RPO WD w porównaniu do środków realizowanego na poziomie krajowym Priorytetu V POIŚ i europejskiego Programu LIFE pokazuje, że kluczową barierą dla organizacji pozarządowych były wymienione powyżej warunki przyznawania dofinansowania. Zebrane doświadczenia dowodzą, że wymienienie w Regionalnym Programie Operacyjnym organizacji pozarządowych w gronie potencjalnych beneficjentów jest warunkiem koniecznym, ale daleko niewystarczającym dla rzeczywistego umożliwienia korzystania przez nie ze środków RPO. Poziom ograniczeń nakładanych do tej pory na proekologiczne projekty realizowane przez organizacje pozarządowe w RPO WD (w tym niski poziom kosztów koordynacji, trudne formy zabezpieczenia

zaliczek, konieczność wykonywania kosztownych studiów wykonalności) dziwi tym bardziej, iż dotyczy on projektów o relatywnie mniejszych budżetach w porównaniu do tych finansowanych ze środków krajowych czy europejskich, w przypadku których tego typu ograniczenia nie występują. Utrzymanie przedstawionych barier i ograniczeń w kolejnym okresie programowania i wdrażania RPO WD ograniczyć może w stopniu znaczącym aktywność organizacji pozarządowych - szczególnie istotną w naszym przekonaniu w temacie zapewnienia wprowadzania gospodarki niskoemisyjnej, ochrony bioróżnorodności oraz edukacji dla zrównoważonego rozwoju,

Naszym zdaniem wskazane jest by w RPO WD stworzyć szansę skorzystania z pożytków płynących z oddolnego, partnerskiego podejścia, jakim jest podejście Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS), rekomendowanego przez UE w odniesieniu do nowej perspektywy finansowej (2014-2020). Mechanizm RLKS korzysta z doświadczeń kilku edycji realizowanego na obszarach wiejskich programu Leader. Jego zastosowanie, również na obszarach miejskich, może być impulsem do tworzenia lokalnych partnerstw trójsektorowych, które zapewnią korzystanie z dostępnych środków przez społeczności lokalne, także na rzecz osiągania celów środowiskowych, w tym na tworzenie zielonych miejsc pracy, a także na rzecz podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców, służąc w ten sposób rewitalizacji społecznej, ekonomicznej i środowiskowej tych obszarów.

Wybrane obszary tematyczne

1) Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii (OZE)

Pozarządowe organizacje ekologicznie pozytywnie oceniają trend zmian dotyczących efektywności ekologicznej i OZE w RPO WD w porównaniu do poprzedniego okresu programowania.

Cenne jest w priorytecie dotyczącym produkcji i dystrybucji energii ze źródeł odnawialnych zwrócenie uwagi na potrzebę wspierania energetyki rozproszonej oraz poszerzenie typów wspieranych źródeł. Kontrowersyjny jest natomiast zapis preferujący energetykę wodną. Preferencja ta nie posiada znaczących argumentów, co więcej elektrownie wodne, związane z przegradzaniem i piętrzeniem rzek, mogą ograniczać bioróżnorodność ekosystemów rzecznych. Organizacje ekologiczne z zadowoleniem odnotowują natomiast dostrzeżenie związku pomiędzy inwestycjami w OZE a bezpieczeństwem energetycznym regionu oraz tworzeniem zielonych miejsc pracy, związanych z wytwarzaniem, obsługą i serwisowaniem urządzeń i systemów do produkcji energii z OZE.

Pozytywnie oceniamy też deklarowaną preferencję dla projektów kompleksowych w formie programów inicjowanych, obejmujących działania o charakterze prosumenckim. Zwracamy jednak uwagę na potrzebę uwzględnienia w kryteriach oceny projektów istotnych priorytetów dla wsparcia „mikroinstalacji” OZE (w zakresie energii elektrycznej poniżej 40 kW, w zakresie energii cieplnej do 120 kW). Rozwój mikroinstalacji zwiększa produkcję energii z OZE oraz udział obywateli w produkcji energii (prosumpcję) z zaangażowaniem ich środków własnych, wspiera także stabilność systemu. Środki publiczne powinny przede wszystkim wspierać małe instalacje, gdyż na etapie wdrożenia i rozwoju prosumpcji energii wymagają one większego wsparcia niż chwilowo bardziej efektywne instalacje o większej mocy. W początkowym okresie, aby zainicjować inwestycje w mikroinstalacje i rozpocząć proces ich urynkowienia i spadku kosztów, niezbędne jest zniesienie barier administracyjnych i stworzenie odpowiedniego systemu wsparcia oraz realizacja pilotażowych i pomostowych programów dotacji dla mikroinstalacji OZE oraz dla mikrosieci i systemów magazynowania energii.

W projektach dotyczących energetycznego wykorzystania biomasy postulujemy preferowanie przedsięwzięć przewidujących wykorzystanie odpadów z produkcji rolnej, przetwórstwa rolnego i cięć sanitarnych wobec przedsięwzięć obejmujących wykorzystywanie biomasy ze specjalnych upraw. Uzasadnieniem takiej preferencji jest ograniczanie ilości odpadów oraz presji na wykorzystywanie cennych przyrodniczo terenów (np. podmokłych łąk dla uprawy wierzby). Proponujemy również premiowanie projektów OZE, w których biomasa pozyskiwana będzie z działań na rzecz czynnej ochrony przyrody (np. z koszenia ekstensywnie użytkowanych, cennych przyrodniczo łąk).

Dlatego też apelujemy o wyodrębnienie w RPO WD np. w formie specjalnego konkursu, wsparcia związanego z finansowaniem zakupu i montażu mikroinstalacji OZE przez wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe i MŚP. W przypadku takiego wsparcia premię przy ocenie powinny otrzymać projekty za ekonomiczne efekty integracji mikroinstalacji z systemami magazynowania energii (bez „mechanicznego” premiowania np. za większą liczbę technologii OZE i większą liczbę partnerów). Należy również szczególnie wesprzeć inwestycje w modernizację infrastruktury sieciowej – zarówno przebudowę sieci w celu ograniczenia strat, jak również rozwój inteligentnych sieci energetycznych i instalację mikroźródeł energii u konsumentów energii. To właśnie tworzenie nowej grupy małych producentów (prosumentów) pozwoli ograniczyć straty sieciowe, szczególnie na odcinkach sieci średniego i niskiego napięcia. Działanie to wymaga jednak budowy infrastruktury umożliwiającej „wpięcie” w sieć mikro i małych źródeł rozproszonych.

Zwracamy również uwagę na potencjalne niebezpieczeństwa związane ze zbyt mocnym faworyzowaniem efektywności kosztowej pojedynczych inwestycji. Podejście takie preferować może duże inwestycje OZE, które choć w jednostkowym rachunku mogą być bardziej efektywne, stwarzać jednak mogą większe obciążenia środowiskowe oraz mniej pozytywnie oddziaływać na stabilność całego systemu.

W priorytetach dotyczących efektywności energetycznej i użycia OZE w przedsiębiorstwach oraz w budynkach użyteczności publicznej i sektorze publicznym cieszy zintegrowane podejście uwzględniające konieczność wykonywania audytów, wspierania systemów inteligentnego zarządzania energią oraz preferowanie projektów uwzględniających OZE i dotyczących głębokiej termomodernizacji. Istotne jest, aby preferencje te znalazły wyraźne odzwierciedlenie w uszczegółowieniu RPO oraz w systemie kryteriów oceny projektów. **Głęboka termomodernizacja, związana z wykorzystaniem technologii odzysku ciepła i wysokimi parametrami termoizolacyjności, choć może docelowo wykroczać poza obecną efektywność kosztową (m.in. w związku z zobowiązaniami względem UE i rosnącymi cenami energii) jest bowiem podejściem najbardziej opłacalnym i perspektywicznym.**

Zwracamy uwagę na potrzebę dodania organizacji pozarządowych do grona potencjalnych beneficjentów efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej, gdyż użytkują one budynki o takim charakterze. Szczególnie istotne jest aby wszystkie budynki publiczne były budowane, bądź remontowane zgodnie ze standardem domu o niemal zerowym zużyciu energii. Działania te, podobnie jak głęboka modernizacja energetyczna, będą istotnym wkładem do promowania i wdrażania polityki efektywności energetycznej.

W priorytecie dotyczącym wdrażania strategii niskoemisyjnych pozytywnie należy ocenić rozwój nieszkodliwego, proekologicznego zrównoważonego transportu uwzględniającego komplementarność komunikacji publicznej oraz ruchu pieszego i rowerowego oraz promowanie budownictwa wysoce efektywnego energetycznie. Należy jednakże zwrócić uwagę, że przyjęte sformułowanie dotyczące budownictwa pasywnego powinno być doprecyzowane tak by w ocenie efektywności uwzględniać nie tylko zapotrzebowanie na energię użytkową, ale też energię pomocniczą potrzebną do funkcjonowania systemu.

Istotne jest, aby w szczegółowych zapisach RPO WD poszerzyć katalog dotyczący zrównoważonej mobilności miejskiej o rozwiązania obejmujące m.in.: P&B (park & bike), systemy organizacji ruchu poprawiające mobilność i bezpieczeństwo pieszych i rowerzystów.

Bardzo ważne jest również poszerzenie możliwego wsparcia o działania informacyjno-promocyjne. Działania takie w temacie wdrażania strategii niskoemisyjnych zgodne są z zakresem wskazywanym dla regionów w linii demarkacyjnej. Wsparcie działań inwestycyjnych przez komponent „miękki” wzmocni skuteczność działań oraz akceptację mieszkańców dla zastosowanych rozwiązań. Doświadczenia krajów Europy zachodniej dowodzą, że uzyskanie akceptacji społecznej dla wprowadzanych zmian dotyczących funkcjonowania miast, w tym mobilności, jest kluczem do sukcesu.

Istotną kwestią dla projektów dotyczących wdrażania strategii niskoemisyjnych jest odpowiednie ustawienie preferencji. Zdaniem organizacji ekologicznych obecny zapis dotyczący preferowania projektów realizowanych w miastach pow. 20 tys jest kontrowersyjny. Przekroczenia norm dotyczących niskiej emisji dotyczą bowiem też miast o zwartej zabudowie poniżej 20 tys mieszkańców. Proponujemy zatem aby preferencje odnosiły się do projektów z obszarów miejskich, na których występuje przekroczenie norm niskiej emisji, zaś szczegółowa ocena punktowa była skalowana w zależności od mierzonego stopnia zanieczyszczenia.

W priorytecie dotyczącym wysokosprawnej kogeneracji organizacje ekologiczne pozytywnie oceniają poszerzenie wsparcia dla wysokosprawnych systemów kogeneracji o systemy trigeneracji - czyli zintegrowanej produkcji energii elektrycznej, ciepła i chłodu. Trigeneracja może być bowiem efektywną energetycznie metodą dostarczania chłodu - istotną w związku rosnącym zapotrzebowaniem na chłodzenie związanym ze zwiększaniem izolacyjności budynków i ociepleniem klimatu. Pozytywnie oceniamy również preferencje dla projektów zakładających wykorzystanie OZE. Należy jednak zwrócić uwagę na wykluczenie projektów, w których przewiduje się współspalanie biomasy. Współspalanie biomasy z węglem jest nieefektywnym i wątpliwym technologicznie rozwiązaniem - w wielu przypadkach oddziałuje ono negatywnie na lokalne rynki drewna i biomasy.

2) Środowisko i zasoby – gospodarka odpadami, adaptacja do zmian klimatu

Organizacje ekologicznie pozytywnie oceniają wsparcie działań z zakresu zagospodarowania odpadów w priorytecie dotyczącym gospodarki odpadami. Cenne jest również umożliwienie wsparcia dla działań z zakresu edukacji ekologicznej promującej właściwe postępowanie z odpadami. Zwracamy jednak uwagę na potrzebę uwzględnienia w preferencjach dotyczących gospodarki odpadami projektów wykorzystujących technologie niskoenergetyczne oraz zgodne z hierarchią postępowania z odpadami. W obliczu konieczności zapewnienia wysokiej efektywności gospodarki należy stosować technologie efektywne energetycznie np. ograniczać energochłonne dosuszanie odpadów. Z kolei konieczność postępowania zgodnego z hierarchią postępowania z odpadami (czyli po pierwsze ograniczanie odpadów i ponowne użytkowanie, dopiero potem recykling i dalej odzysk) wynika z przepisów UE i jest sensownym podejściem znacząco ograniczającym powstawanie odpadów. **Organizacje ekologiczne wskazują również na potrzebę wypracowania mechanizmów wpierających efektywność systemu i zapewnienie odpowiedniego strumienia odpadów do istniejących instalacji przetwarzania odpadów (np. poprzez preferowanie modernizacji istniejących instalacji zamiast tworzenia nowych).**

W priorytecie dotyczącym gospodarki wodno-ściekowej organizacje ekologiczne zwracają uwagę na niezbędność powiązania projektów budowy i modernizacji sieci wodociągowych z budową i rozbudową sieci kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków. Zdecydowanie niewystarczający jest zapis uzależniający wspieranie wodociągów „pod warunkiem zapewnienia odbioru ścieków”. Wpierane powinny być sieci wodociągowe tylko w wypadku podłączenia odbiorców do kanalizacji i oczyszczalni ścieków, gdyż tylko takie rozwiązanie zapewnia rzeczywiste efekty środowiskowe. Z kolei pozytywnie oceniamy zaplanowanie wsparcia dla zintegrowanych projektów dotyczących przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach o niskiej gęstości zaludnienia, na których zakładanie sieci kanalizacyjnych nie ma ekonomicznego lub/i technicznego uzasadnienia.

Wnioskujemy również o rozważenie rozszerzenia działań związanych z kanalizacją i oczyszczaniem ścieków o działania wychodzące naprzeciw problemowi zagospodarowania wód opadowych na terenach zurbanizowanych. Widzimy potrzebę budowy, rozbudowy i modernizacji kanalizacji deszczowej (adekwatnie do sytuacji związanej z częstotliwością deszczów nawalnych, aktualnych trendów w charakterystykach opadów), budowy urządzeń oczyszczających wody opadowe, rozbudowy i modernizacji oczyszczalni ścieków mających przejąć wody opadowe, budowy zbiorników otwartych i zamkniętych magazynujących wody opadowe (możliwe do wykorzystania w pewnym zakresie w okresie suszy), działań na rzecz zmniejszenia powierzchni nieprzepuszczalnych a zwiększania powierzchni obszarów zielonych. Działania takie byłyby nie tylko ważnym elementem gospodarki ściekowej, ale i adaptacji do zmian klimatu.

W priorytecie dotyczącym bezpieczeństwa w aspekcie adaptacji do zmian klimatu w RPO WD zakłada się budowę i rozbudowę systemów i urządzeń małej retencji oraz wsparcie systemów ratownictwa. Organizacje ekologiczne doceniają zapis warunkujący dofinansowanie inwestycji przeciwpowodziowych pod warunkiem zapewnienia ich pełnej zgodności z wymogami prawa UE (w tym Ramowej Dyrektywy Wodnej i Dyrektywy Powodziowej). Zwracamy jednak uwagę, aby w ramach przedsięwzięć ochrony przeciwpowodziowej oraz dostosowania do zmian klimatu dofinansowywać jedynie kompleksowe rozwiązania w skali zlewni, a także działania adaptacyjne w oparciu o funkcje ekosystemów na obszarach zagrożonych, z uwzględnieniem przydatności stosowanych rozwiązań w okresie suszy. **Proponujemy również, aby w przypadku projektów z zakresu małej retencji preferowane były projekty mające pozytywny wpływ na ochronę bioróżnorodności - w tym projekty związane z renaturyzacją rzek, ochroną terenów zalewowych i obszarów podmokłych. Wiele realizowanych do tej pory inwestycji z zakresu tzw. „małej retencji” posiadało negatywny wpływ na stan bioróżnorodności. Z uwagi na potencjalny konflikt pomiędzy ochroną przeciwpowodziową a ochroną przyrody należy preferować projekty przeciwpowodziowe pozytywnie wpływające na stan bioróżnorodności - a nie tylko neutralne.**

Proponujemy również, aby w kierunkach wsparcia uwzględnić możliwość dofinansowania przygotowania kompleksowych programów tworzenia lokalnych planów zarządzania ryzykiem powodziowym. Prewencja - zapobieganie stratom powodziowym jest najskuteczniejszą metodą ochrony przeciwpowodziowej, w pełni zgodną z hierarchią postępowania wynikającą z Dyrektywy powodziowej UE. Większość strat związanych z najgroźniejszymi (pod względem śmiertelności) w naszym regionie powodziami w Sudetach w ostatnich latach związana była z krótkimi i nagłymi powodziami. W przypadku powodzi tego typu najważniejsza, dla ochrony życia i zdrowia oraz majątku, jest umiejętność szybkiego reagowania przez społeczność lokalną - w tym głównie rozsądna i sprawna ewakuacja. W przypadku powodzi na obszarach górskich służby ratownicze często nie są w stanie o czasie zareagować, dlatego tak ważne są prewencyjno-edukacyjne plany zarządzania ryzykiem. Plany takie powinny powstawać dla pojedynczych miejscowości, jednak dla potrzeb kompleksowości programów optymalne jest, aby obejmowały one szerszy obszar - co najmniej jednego powiatu. Proponowany kierunek mieści się w zakresie dopuszczalnego dla regionów w linii demarkacyjnej wsparcia, gdyż odnosi się do organizacji systemów wczesnego reagowania i ratownictwa w sytuacjach nagłego wystąpienia zjawisk katastrofalnych.

Organizacje ekologiczne wskazują także na potrzebę uwzględnienia w kryteriach wyboru wszystkich inwestycji infrastrukturalnych RPO WD, w tym transportowych, kwestii ich odporności na zmiany klimatu. Kryterium takie jest istotne w szczególności w kontekście nie generowania przez inwestycje ryzyk podtopień w trakcie wezbrań i zjawisk związanych z deszczami nawalnymi.

3) Ochrona różnorodności biologicznej

Organizacje ekologiczne doceniają wyodrębnienie w RPO WD priorytetu dotyczącego ochrony zasobów przyrodniczych i ich udostępniania. Zapewnienie zachowania bioróżnorodności jest niezbędnym warunkiem zrównoważonego rozwoju. Ranga i potrzeba ochrony bioróżnorodności wynika z jej niezbędności dla zachowania życia ludzi na ziemi, bez którego nie jest możliwy jakikolwiek rozwój gospodarczy czy też społeczny.

Odnosnie zapisów widzimy potrzebę ich uszczegółowienia. Zapis w kierunkach wsparcia dotyczący „centrów ochrony różnorodności biologicznej w oparciu o gatunki rodzime” powinien odnosić się do działań z zakresu czynnej ochrony przyrody na obszarach cennych przyrodniczo o znaczeniu regionalnym bądź lokalnym. Podobnie wsparcie „przyczyniające się do czynnej ochrony przyrody” nie powinno być kierowane tylko na „wyposażenie parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody”, ale także innych obszarów przyrodniczo cennych, charakteryzujących się wysoką bioróżnorodnością. Podobnie doprecyzowując **zapis w kierunkach wsparcia dotyczący wspierania „niezbędnej infrastruktury związanej z ochroną siedlisk przyrodniczych i gatunków”, powinien on odnosić się do szeroko rozumianej infrastruktury, w tym „zielonej infrastruktury”.** Zapis taki jest konieczny z uwagi na to, że pod pojęciem infrastruktury znaczna część wnioskodawców, wbrew standardom UE, rozumie tylko inwestycje wymagające pozwolenia na budowę (a nie np. nasadzenia drzew czy odtwarzanie siedlisk). Rozwój tzw. zielonej infrastruktury poprawi spójność sieci obszarów chronionych regionu, w tym ciągłość korytarzy ekologicznych o znaczeniu regionalnym i lokalnym.

W odniesieniu do „projektów dot. wykorzystania i udostępniania lokalnych zasobów przyrodniczych m.in. na cele turystyczne” należy umożliwić wsparcie tylko tych projektów, które uzasadnione będą potrzebami ochrony przyrody. Przy wsparciu dla funkcji turystycznej ważne jest zapewnienie rzeczywistego wpływu na cele ochrony przyrody - np. poprzez sterowanie ruchem turystycznym, mającym na celu zmniejszenie antropopresji na tereny przyrodnicze (np. kanalizowanie i strefowanie ruchu). Uważamy również, że dotychczasowy zapis mówiący o projektach dot. wykorzystania i udostępniania lokalnych zasobów przyrodniczych poprzez użycie sformułowania „m.in.” jest zdecydowanie zbyt szeroki. Proponujemy jego zawężenie do projektów realizujących cele turystyczne i edukacyjne.

Zdaniem organizacji ekologicznych celowe jest również zapewnienie w RPO WD możliwości dofinansowania „planów i programów ochrony przyrody” (np. jako element większych projektów). Planowanie ochrony przyrody, wbrew powierzchownym opiniom o „produkowaniu” kolejnych dokumentów, jest niezbędne dla zapewnienia osiągnięcia celów związanych z jej ochroną. Uważamy również za niezbędne, dla zapewnienia efektywności realizacji działań, uwzględnianie w kosztach kwalifikowanych projektów kosztów monitoringu przyrodniczego.

Dla zapewnienia rzeczywistego wydatkowania w RPO WD środków na czynną ochronę przyrody, celowe będzie organizowanie oddzielnych konkursów na projekty tego typu. Za połączeniem w jednym konkursie projektów przyrodniczych, edukacyjnych i „turystycznych” nie może przemawiać słabe zainteresowanie projektami przyrodniczymi w RPO WD 2007-2013. Analiza porównawcza wskazuje, że podobne działania dotyczące ochrony bioróżnorodności cieszyły się znacznym zainteresowaniem w priorytecie V programu POIS - warunkiem zainteresowania jest zapewnienie odpowiednich i adekwatnych warunków aplikowania o projekty z tej dziedziny.

4) Edukacja ekologiczna

Organizacje ekologiczne pozytywnie oceniają wsparcie w priorytecie ochrona i udostępnianie zasobów przyrodniczych przedsięwzięć dotyczących kampanii informacyjno-edukacyjnych związanych z ochroną środowiska oraz dla rozbudowy ośrodków edukacji ekologicznej (przy czym w przypadku ośrodków ekologicznych wśród najistotniejszych kryteriów oceny projektów powinien znaleźć się realizowany przez nie program merytoryczny). Pozytywnie oceniamy również uwzględnienie w priorytecie gospodarka odpadami działań promujących właściwe postępowanie z odpadami. Widzimy wyraźną potrzebę uwzględnienia podobnych działań edukacyjnych oraz informacyjno-promocyjnych w innych priorytetach dotyczących kwestii środowiskowych, w tym w szczególności w priorytecie dotyczącym strategii niskoemisyjnych.

Działania zwiększające świadomość ekologiczną społeczeństwa, oraz jego kompetencje jako użytkownika prośrodowiskowych rozwiązań powinny dotyczyć zarówno środowiskowych wyzwań globalnych (zmiany klimatu, utrata różnorodności biologicznej), jak i regionalnych – związanych z ochroną przyrody, efektywnością energetyczną, odnawialnymi źródłami energii (wraz z rolą prosumentów), gospodarką ściekową i odpadową, efektywnym wykorzystaniem zasobów, adaptacją do zmian klimatu, zrównoważonym transportem. Pomoże to zwiększyć efekty ekologiczne przedsięwzięć prowadzonych w tych obszarach.

Postulujemy, by znaczącą część wsparcia przeznaczyć na edukację ekologiczną rozumianą nie tylko jako promowanie treści, nauczanie, ale jako zdobywanie kompetencji, w tym zawodowych, mogących wspierać rozwój rynku pracy, w tym w zakresie zielonych miejsc pracy. Jednocześnie oczekujemy, że kształcenie w tym zakresie ukierunkowane na zdobywanie kompetencji, szkolenie kadr i/lub wspieranie zielonych miejsc pracy znajdzie odzwierciedlenie horyzontalnie we wszystkich priorytetach RPO WD, w tym dotyczących wsparcia przedsiębiorczości, rozwoju rynku pracy, wspierania włączenia społecznego i walki z ubóstwem, edukacji dla rozwoju regionu. Uwzględnienie aspektów dotyczących edukacji ekologicznej w poszczególnych priorytetach osiągnąć można na poziomie uszczegółowienia RPO WD np. poprzez właściwe dobranie kryteriów oceny projektów odnoszących się do zasad zrównoważonego rozwoju.

W szczególności działania dotyczące edukacji w kwestiach przyrodniczych oraz szeroko rozumianej edukacji dla zrównoważonego rozwoju można uwzględnić w priorytetach dotyczących edukacji oraz infrastruktury edukacyjnej. Ważne jest aby przy wyborze możliwych do dofinansowania projektów dopuszczać innowacje zwiększające efektywność oddziaływania. Przykładowo w priorytecie dotyczącym inwestycji w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną celowe byłoby, oprócz stacjonarnego wyposażenia szkół, dopuszczenie możliwości organizacji mobilnych laboratoriów i pracowni edukacyjnych. Tego typu rozwiązania są w stanie dotrzeć do małych i słabo wyposażonych szkół. Dodatkowo mobilne centra edukacyjne lepiej wykorzystują sprzęt - często bowiem zdarza się, że drogi stacjonarny sprzęt w szkole jest wykorzystywany tylko przez część roku. Jednocześnie, aby umożliwić organizacjom pozarządowym realizację tego typu mobilnych projektów, należy wpisać je w grono potencjalnych beneficjentów – przy czym nie ograniczając wpisu jedynie do organizacji będących organami prowadzącymi jednostki edukacyjne.

5) Zrównoważony transport (miejski, kolejowy, rowerowy)

W opinii organizacji ekologicznych pozytywne jest uwzględnienie w priorytecie dotyczącym wdrażania strategii niskoemisyjnych działań dotyczących komunikacji miejskiej oraz zrównoważonej mobilności pieszych i rowerzystów. Jednak rozwój komunikacji publicznej oraz rowerowej nie powinien się ograniczać jedynie do ośrodków miejskich. Również poza obszarami miejskimi, dla zapewnienia spójności społeczno-gospodarczej regionu, w tym zwiększania jakości życia jego mieszkańców i rozwoju turystyki, musi rozwijać się transport publiczny, w tym kolejowy, a liniowej infrastrukturze komunikacyjnej – drogowej czy szynowej – powinien towarzyszyć rozwój infrastruktury rowerowej.

Dlatego też organizacje ekologiczne postulują aby w ramach priorytetu drogowej dostępności transportowej w systemie kryteriów oceny preferowane były projekty pozytywnie oddziałujące na ruch pieszy i rowerowy i dbające o potrzeby tych użytkowników. Zapis taki jest konieczny, aby realizowane inwestycje wymuszały wykorzystanie efektu synergii: budowa dróg dla samochodów może polepszać także sytuację rowerzystów i pieszych, nie podnosząc przy tym znacząco kosztów inwestycji. Szkody zaś poczynione przez inwestycje dyskryminujące pieszych i rowerzystów celem usprawnień dla ruchu zmotoryzowanego są znacznie droższe w skutkach (społecznych, środowiskowych, czy zdrowotnych), niż wynika to z prostych rachunków ekonomicznych. Zazwyczaj też tworzenie udogodnień dla pieszych i rowerzystów w ramach „projektów naprawczych” znacznie przewyższa koszty niż realizacja tych udogodnień w ramach pierwotnej, „szkodzącej” inwestycji. Dlatego należy dołożyć wszelkich starań, aby inwestycje w zmotoryzowany transport drogowy służyły także innym, niechronionym użytkownikom dróg. Wspieranie ruchu rowerowego i pieszego to działanie zgodne ze wskazaniem Białej Księgi Unii Europejskiej: „Plan utworzenia jednolitego europejskiego obszaru transportu – dążenie do osiągnięcia konkurencyjnego i zasobooszczędnego systemu transportu”, która zakłada zmniejszenie o połowę liczby samochodów o napędzie konwencjonalnym w transporcie miejskim do 2030 r.; eliminacja ich z miast do 2050 r.; osiągnięcie zasadniczo wolnej od emisji CO₂ logistyki w dużych ośrodkach miejskich do 2030 r.

W zakresie priorytetu dotyczącego systemu transportu kolejowego wsparcie RPO WD powinno skupiać się na zapewnieniu finansowania projektów kolejowych o mniejszym znaczeniu, które nie mają szans (ze względu na linię demarkacyjną) na dofinansowanie środkami UE z poziomu krajowego. Priorytetem dla regionu powinna być rewitalizacja linii regionalnych i lokalnych, ze szczególnym uwzględnieniem linii o znaczeniu aglomeracyjnym, a także ważnych dla wykorzystania potencjału turystycznego regionu.

Istotne w przypadku projektów dotyczących kolei jest integrowanie rozwoju systemu transportu kolejowego z rozwiązaniami dotyczącymi rozwoju ruchu rowerowego. Dlatego też proponujemy zapisanie w kryteriach oceny preferencji dla projektów zwiększających dostępność rowerem węzłów przesiadkowych (w tym możliwość bezpiecznego przechowywania roweru), ograniczających bariery kolejowe dla ruchu rowerowego oraz projektów związanych z zakupem i przystosowaniem taboru do przewozu rowerów oraz osób niepełnosprawnych. Ruch rowerowy jest doskonałym uzupełnieniem luk w dostępności do komunikacji kolejowej. Dzięki rowerom zwiększa się zasięg oddziaływania kolei (rowerzyści skłonni są poświęcać więcej czasu na dotarcie do przystanku niż piesi; przyjmuje się też, że piesi są skłonni dochodzić do 500 m, a rowerzyści dojeżdżać do 2 km do przystanków). Stąd konieczność zadbania o wykorzystanie efektu synergii podczas tworzenia infrastruktury kolejowej. Ważne jest także, aby modernizacja systemu transportu kolejowego nie tworzyła barier dla rozwoju ruchu rowerowego, który jest jej sprzymierzeńcem.

Lista organizacji popierających stanowisko

1. Krzysztof Smolnicki, Prezes Zarządu, Fundacja EkoRozwoju, ul. Św. Wincentego 25 a, c 50-252 Wrocław
2. Radosław Gawlik, Prezes Zarządu, Stowarzyszenie EKO-UNIA, ul. Białoskórnicza 26, 50-134 Wrocław
3. Irena Krukowska-Szopa. Prezeska Zarządu, Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja” ul. Orła Białego 2, 59-220 Legnica
4. Violetta Sołtysik, Prezeska Zarządu, Stowarzyszenie „Eko - Edukacja”, Bolesława Chrobrego 38 lok. 3, 50-254 Wrocław
5. Aureliusz Mikłaszewski, Prezes Zarządu, Dolnośląski Klub Ekologiczny, ul. Chełmońskiego 12, P-5, 51-630 Wrocław
6. Cezary Grochowski, Prezes Zarządu, Wrocławska Inicjatywa Rowerowa, ul. Białoskórnicza 26, 50-134 Wrocław
7. Andrzej Pytel, Wiceprezes Zarządu, Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „pro Natura”, ul. Podwale 75, PL 50-154 Wrocław
8. Jakub Damurski, Prezes Zarządu, Centrum Rozwiązań Systemowych, Podwale 75/420, 50-449 Wrocław
9. Agnieszka Soroko-Cena, Prezeska Zarządu, Stowarzyszenie na rzecz Zrównoważonego Rozwoju, Głogowczyka 18/2, 51-504 Wrocław
10. Roman Guziak, Prezes Zarządu, Stowarzyszenie Ekologiczne „Etna”, Chopina 25 lok. 7, 55-200 Oława
11. Krzysztof Konieczny, Prezes Zarządu, Fundacja Przyrodnicza „Pro Natura”, Trzcinica Wołowska 10, 56-160 Trzcinica Wołowska
12. Dorota Chmielowiec-Tyszko, Prezeska Zarządu, Fundacja Doliny Baryczy, ul. Trzebnicka 4 b 56-300 Milicz
13. Zofia Pietryka, Prezeska Zarządu, Stowarzyszenie na rzecz Edukacji Ekologicznej „Dolina Baryczy”, Waresiaka 7, 56-300 Milicz
14. Andrzej Ruszlewicz, Członek Zarządu, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Łęgów Odrzańskich”, Plac Kopernika 6, 59-230 Prochowice
15. Marcin Stoczkiewicz, Członek Zarządu, Fundacja Client Earth, Al. Ujazdowskie 39/4, 00-540 Warszawa
16. Marcin Hyla, Prezes Zarządu Stowarzyszenie Miasta Dla Rowerów, ul. Białoskórnicza 26, 50-134 Wrocław
17. Dominik Sudoł, Członek Zarządu, Stowarzyszenie Eko-Inicjatywa, ul. Miłosna 1 82 -500 Kwidzyn
18. Zbigniew Szcześniak, Prezes Zarządu, Stowarzyszenie Tilia, ul. Przysiecka 13, 87-100 Toruń
19. Jacek Engel, Prezes Zarządu, Fundacja Greenmind, ul. Kaleńska 7/33, 04-367 Warszawa
20. Tomasz Włoszczowski, Prezes Zarządu, Społeczny Instytut Ekologiczny, ul. Raszyńska 32/44, 02-026 Warszawa
21. Piotr Znaniecki, Prezes Zarządu, Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-group”, ul. Ciepła 19a, 15-472 Białystok
22. Katarzyna Ruszała, Prezeska Zarządu, Stowarzyszenie EKOSKOP, ul. Strzelnicza 15/9, 35-103 Rzeszów
23. Krzysztof Gorczyca, Prezes Zarządu, Towarzystwo dla Natury i Człowieka, ul. Głęboka 8a, 20-612 Lublin
24. Jakub Szumin, Prezes Zarządu, Federacja Zielonych Gaja, ul. 5 Lipca 45, 70-374 Szczecin
25. Karolina Baranowska, Wiceprezeska Zarządu, Stowarzyszenie Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła”, ul. Zielona 27, 90-602 Łódź
26. Joanna Furmaga, Prezeska Zarządu, Związek Stowarzyszeń 'Polska Zielona Sieć', ul. Sławkowska 12, 31-014 Kraków

Wrocław-Kraków, marzec 2014

Opracowanie: Krzysztof Smolnicki

Korekta i redakcja: Anna Krawczyk

Copyright © Polska Zielona Sieć 2014

Cytowanie oraz wykorzystanie danych empirycznych jest dozwolone za podaniem źródła.

Niniejsza publikacja została wydana na papierze ekologicznym Cyclus Print, wyprodukowanym w 100% z makulatury, bez użycia chloru ani innych szkodliwych chemikaliów wybielających, z dbałością o niskie zużycie wody.

skład i druk: Wydawnictwo MIP Proxima Corp, Kraków, marzec 2014

Nakład: 50 egz.

Związek Stowarzyszeń **Polska Zielona Sieć**

jest ogólnopolską organizacją pożytku publicznego
zrzeszającą organizacje ekologiczne działające w największych miastach Polski.

Naszym celem jest rozwój w zgodzie z naturą.
Budujemy obywatelskie poparcie dla zrównoważonego rozwoju.

Tworzymy mechanizmy społecznej kontroli wydatkowania publicznych funduszy.
Monitorujemy wydatkowanie funduszy europejskich pod kątem oddziaływania na środowisko i rozwój poszczególnych sektorów gospodarki - transportu, energetyki, gospodarki odpadami, gospodarki wodnej.

Promujemy odpowiedzialne zachowania konsumenckie poprzez zwiększenie wpływu konsumentów na jakość produktów oraz politykę globalnych korporacji.

Wspieramy zrównoważony rozwój krajów Globalnego Południa oraz społeczeństwo obywatelskie w Europie Wschodniej.

Aktywnie działamy dla Natury, Człowieka i Rozwoju.

Główne programy Polskiej Zielonej Sieci to:

Kampania Kupuj odpowiedzialnie! www.ekonsument.pl

Akcja dla Globalnego Południa www.globalnepoludnie.pl

Program Dla klimatu www.dlaklimatu.pl

Fundusze dla zrównoważonego rozwoju www.ekoprojekty.pl

Zielone partnerstwo w Europie Wschodniej www.zielonasiec.pl

Wiele z naszych działań opiera się na aktywności organizacji regionalnych, które wspierają inicjatywy obywatelskie na rzecz ochrony środowiska. Współpracujemy również z organizacjami krajowymi i międzynarodowymi.

Organizacje członkowskie PZS:

- Federacja Zielonych „Gaja” / Szczecin
- Fundacja Biblioteka Ekologiczna / Poznań
- Fundacja Ekorozwoju / Wrocław
- Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła” / Łódź
- Społeczny Instytut Ekologiczny / Warszawa
- Stowarzyszenie „Ekoskop” / Rzeszów
- Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne Klub Gaja / Bielsko-Biała/Wilkowice
- Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-Group” / Białystok
- Stowarzyszenie Eko-Inicjatywa/ Kwidzyn
- Stowarzyszenie „Tilia”/ Toruń
- Towarzystwo dla Natury i Człowieka / Lublin

Polska Zielona Sieć jest członkiem międzynarodowych sieci NGOs:

CEE Bankwatch Network, SFTEAM, Clean Clothes Campaign.

jak również krajowych sieci organizacji pozarządowych:

OFOP, Grupy Zagranica, Koalicji Sprawiedliwego Handlu, Koalicji Klimatycznej, Koalicji Polskich POE na rzecz Funduszy UE oraz Koalicji Clean Clothes Polska.

Więcej informacji na: www.zielonasiec.pl



ul. Sławkowska 12, 31-014 Kraków
tel./fax: +48 12 431 28 08
e-mail: info@zielonasiec.pl